

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
НИШ, Трг Краља Александра Уједињитеља 11 фак 121

Примљено: 6.7.15			
Орг.јед.	Број	Прилог	Бројност
06/A	462	0	0

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме, име једног родитеља и име: Стошић, Милорад, Данијела
 Датум и место рођења: 14. октобар 1981. године, Скопље, Р. Македонија

Основне студије

Универзитет: Универзитет у Нишу
 Факултет: Економски факултет
 Студијски програм: смер Маркетинг
 Звање: дипломирани економиста
 Година уписа: 2000.
 Година завршетка: 2007.
 Просечна оцена: 9,58 (девет и 58/100)

Магистарске студије

Универзитет: Универзитет у Нишу
 Факултет: Економски факултет
 Студијски програм: Пословно управљање, модул: Менаџмент предузећа
 Звање: мастер економиста
 Година уписа: 2009.
 Година завршетка: 2010.
 Просечна оцена: 10,00 (десет)
 Научна област: Пословно управљање
 Наслов завршног рада: Стратегије умрежавања у функцији раста и развоја малих и средњих предузећа

Докторске студије

Универзитет: Универзитет у Нишу
 Факултет: Економски факултет
 Студијски програм: Економија, модул: Пословно управљање
 Година уписа: 2008.
 Остварен број ЕСПБ бодова: 120
 Просечна оцена: 10,00 (десет)

НАСЛОВ ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Наслов теме докторске дисертације: Раст и развој малих и средњих предузећа у власништву предузетница
 Име и презиме ментора, звање: др Сузана Стефановић, ванредни професор
 Број и датум добијања сагласности за тему докторске дисертације: Одлука НСВ број 8/18-01-003/14-018 од 02.06.2014. године

ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Број страна: 364+45 (прилози)
 Број поглавља: 4 (четири)
 Број слика (шема, графикона): 23 (двадесет три)
 Број табела: 79 (седамдесет девет)
 Број прилога: 6 (шест)

**ПРИКАЗ НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КАНДИДАТА
који садрже резултате истраживања у оквиру докторске дисертације**

Р. бр.	Аутор-и, наслов, часопис, година, број волумена, странице	Категорија
1.	<p>Предић, Б., & Стошић, Д. (2015). Предузетништво из нужде у периоду кризе на примеру радно активног становништва у Републици Србији – укупно и по полу. У: Аранђеловић, З., & Маринковић, С. (Ур.) <i>Антикризне политике и посткризни процеси: Изазови економске науке</i>, (стр. 415-427). Ниш: Економски факултет.</p> <p><i>У циљу испитивања постојања предузетништва из нужде, у раду су приказани резултати истраживања односа између незапослености и samozапосљавања у Републици Србији у периоду 2008-2013. године, у укупној радно активnoj популацији, као и у популацији жена и у популацији мушкараца. Насупрот очекивању, резултати спроведеног истраживања не указују на изражено постојање феномена предузетништва из нужде. Такође, на основу добијених резултата, не може се закључити да је предузетништво из нужде у периоду кризе израженије у популацији радно активних жена. Погоршање услова пословања у посматраном периоду довело је до смањења апсолутног броја и стопе samozапослених, и до повећања апсолутног броја и стопе незапослених, чиме је надјачан очекивани позитивни ефекат раста незапослености на динамику samozапосљавања.</i></p>	M45
2.	<p>Stošić, D., Stanković, J., Janković-Milić, V., & Radosavljević, M. (2014). Glass Ceiling Phenomenon in Transition Economies – The Case of South Eastern Serbia. <i>Facta Universitatis – Series: Economics and Organization</i>, 11(4): потврда уредника о прихватању рада за публикавање</p> <p><i>У раду се приказују резултати истраживања постојања феномена „стакленог плафона“ за запослене жене у региону Југоисточне Србије. Резултати истраживања указују на то да између запослених жена и запослених мушкараца нема значајних разлика по питању нивоа образовања, али да је на менаџерским позицијама значајно мање жена. Постојање „стакленог плафона“ као баријере за каријерно напредовање жена потврђено је чињеницом да је одсуство жена нарочито изражено на нивоу топ менаџмента. Међутим, не постоје јасни резултати на основу којих би била прихваћена хипотеза о позитивном утицају већег учешћа жена у менаџмент структури на перформансе предузећа.</i></p>	M51
3.	<p>Предић, Б., Стефановић, С., & Стошић, Д. (2014). Истраживање динамике и ограничавајућих фактора запослености у малим и средњим предузећима у Републици Србији у условима кризе. <i>Економске теме</i>, 52(1): 33-48.</p> <p><i>Имајући у виду велики значај генерисања нових радних места у условима изражене незапослености, у раду су презентовани резултати истраживања утицаја кризе на пословање малих и средњих предузећа. Резултати указују на то да је након периода доприноса расту нето запослености, овај сектор постао сектор у коме се бележи смањење нето запослености. Ефекти кризе видљиви су и у чињеници да је у последњој години анализираног периода (2008-2011) дошло до опадања вредности свих праћених индикатора ефикасности и нивоа инвестиционих активности. У овом периоду није дошло до промена у структури проблема са којима су ова предузећа суочена, док највећи број њихових власника од државе очекује директну финансијску подршку запослености.</i></p>	M51
4.	<p>Predić, B., & Stošić, D. (2013). Networking Strategies among Small and Medium Sized Enterprises – The Example from South Serbia. <i>Journal of Balkan and Near Eastern Studies</i>, 15(3): 306-323.</p> <p><i>Полазећи од претпоставке да стратегије умрежавања могу допринети унапређењу конкурентности малих и средњих предузећа, у раду се приказују резултати истраживања доприноса кластерског повезивања ових предузећа њиховим перформансама. Показатељи раста и развоја предузећа чланица Текстилног кластера Нишавског округа (број запослених, пословни приходи, нето добит) током четворогодишњег анализираног периода (2006-2009) указују на то да нема позитивног утицаја повезивања у оквирима анализираног кластера на перформансе малих и средњих предузећа, чланица посматраног кластера. Неки од разлога за одсуство позитивног ефекта кластерског удруживања виде се у чињеници да је ово умрежавање било кратког века, као и у чињеници да је подршка самог кластера била ограничена на одређене промотивне активности.</i></p>	M23
5.	<p>Стефановић, С., & Стошић, Д. (2012). Специфичности и изазови женског предузетништва. <i>Економске теме</i>, 3: 319-335.</p> <p><i>Циљ рада је да се укаже на специфичности женског предузетништва и на потребу да се доминантни теоријски оквир за анализу предузетништва прилагоди идентификованим специфичностима. Адаптирани теоријски оквир би омогућио адекватно емпиријско истраживање предузетничке активности жена. Као почетни корак у истраживању предузетништва жена у Србији, у раду су представљени резултати истраживања стања и динамике samozапослености жена у Републици Србији. Резултати истраживања указују на то да је учешће жена у укупном броју samozапослених значајно мање у односу на учешће</i></p>	M51

	<p>мушкарца, као и на то да радно активне жене у Србији ређе бирају опцију samozapošljavanja као форму свог радног ангажовања у односу на опцију плаћене запослености.</p>	
	<p>Stefanović, S., & Stošić, D. (2012). Age and Education as Determinants of Entrepreneurship. <i>Facta Universitatis</i>, 9(3): 327-339.</p>	
6.	<p>Уз приказ различитих резултата истраживања и аргументације утицаја година старости и образовања на samozapošljavanje појединаца, у раду се приказује стање и динамика предузетничке активности, односно samozaposlenosti у Републици Србији са аспекта старосне и образовне структуре samozaposlenih. Резултати спроведеног истраживања указују на то да је у периоду 2004-2011. године половина samozaposlenih у Републици Србији била старија од 50 година. Што се тиче образовања, плаћена запосленост је преферирана опција избора образованијих појединаца. Наиме, са повећањем нивоа образовања смањује се стопа samozaposlenosti. Такође, релативно учешће особа са вишим и високом стручном спремом у структури запослених је дупло веће у односу на учешће образованијих појединаца у структури samozaposlenih.</p>	M51
	<p>Предић, Б., & Стошић, Д. (2012). Незапосленост, samozapošljavanje и предузетништво – <i>push</i> и <i>pull</i> перспектива односа. У: Петровић, Е. (Ур.) <i>Наука и светска економска криза</i> (стр. 235-246). Ниш: Универзитет у Нишу – Економски факултет.</p>	
7.	<p>Дефинисање адекватних мера подршке предузетништву захтева познавање сложеног окружења и фактора развоја овог феномена. У раду се истиче да је сагледавање односа између незапослености и samozapošljavanja један од потребних аспеката анализе. Стога се у раду приказују резултати емпијских истраживања као и основни правци закључивања о односу између ових појава у светским размерама. Такође, у раду су представљени резултати истраживања односа између незапослености и samozapošljavanja у Републици Србији. Ови резултати указују на то да између ових појава постоји статистички значајна негативна корелациона веза и то у случају када се не претпоставља временско кашњење у ефектуирању односа између незапослености и samozapošljavanja.</p>	M45
	<p>Stefanović, S., & Stošić, D. (2011). Положај различитих категорија рањивих група у граду Нишу. У: Зубовић, Ј. (Ур.) <i>Активне мере на тржишту рада и питања запослености</i> (стр. 613-647). Београд: Институт економских наука.</p>	
8.	<p>На бази анализе структуре запослених и незапослених појединаца на територији града Ниша у раду се указује на положај припадника рањивих група на тржишту рада града Ниша. Резултати спроведеног истраживања указују на то да се жене, Роми и особе са инвалидитетом могу сматрати рањивим групама на тржишту рада, имајући у виду њихово учешће у укупном броју незапослених, у броју дугорочно незапослених лица, као и њихову квалификациону структуру. Такође, у раду су презентоване и мере афирмативне акције, односно мере које државни органи и институције тржишта рада предузимају у правцу актуелизације и решавања проблема запошљавања припадника ових друштвених група.</p>	M44
	<p>Predić, B., & Stošić, D. (2011). The Impact of Networking Strategies on the Competitiveness of Small and Medium Sized Enterprises. У: Babić, V. (Ур.) <i>Contemporary Issues in Economics, Business and Management</i> (стр. 203-217). Kragujevac: Faculty of Economics.</p>	
9.	<p>У раду се апострофира потенцијал који стратегије умрежавања имају за превазилажење недостатака мање величине малих и средњих предузећа. Резултати истраживања кластерског умрежавања који су у раду презентовани указују на то да је након учлањења у кластер дошло до смањења продуктивности и марже добити чланица кластера. Међутим, ово смањење није од статистичког значаја. Објашњење за добијене резултате се тражи у ефектима кризе која је додатно погоршала ионако неповољно окружење за пословање малих и средњих предузећа. Ипак, истиче се и да кластер формиран на основи на којој је формиран Текстилни кластер Нишавског округа нема потенцијала да допринесе унапређењу конкурентности својих чланица.</p>	M14
	<p>Predić, B., Stefanović, S., & Stošić, D. (2010). Relationship between Firm Size and Growth Rate. <i>Proceedings: 1st DQM International Conference Life Cycle Engineering and Management – ICDQM-2010</i>, (174-180), June, 29 – 30, Belgrade.</p>	
10.	<p>У раду се сагледава однос између величине и стопе раста предузећа кроз призму Gibrat-овог закона који не увиђа директну међузависност. Међутим, с обзиром на то да се ова међузависност може сагледавати у различитим контекстуалним оквирима, у раду се утврђују услови у којима је величина предузећа детерминанта његовог раста. Закључује да се деловање Gibrat-овог закона не може очекивати у ситуацији када је величина предузећа битна за ефикасност пословања. Притисак величине ће се разликовати од сектора до сектора (тј. од гране до гране), али се може разликовати и у оквиру истог сектора (гране) који су географски дислоцирани, будући да један сектор не мора имати исту структуру у сваком привредном систему.</p>	M33

ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА ЗА ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидат испуњава услове за оцену и одбрану докторске дисертације који су предвиђени Законом о високом образовању, Статутом Универзитета и Статутом Факултета.

ДА

Кандидаткиња Данијела Стошић испуњава све услове за оцену и одбрану докторске дисертације који су предвиђени Законом о високом образовању, Статутом Универзитета у Нишу и Статутом Економског факултета. У складу са *Стандардима и процедурама за обезбеђење квалитета у поступку организовања и завршетка докторских академских студија и израде и одбране завршног рада – докторске дисертације* Економског факултета у Нишу (бр. 04-2069 од 08.07.2011. године), кандидаткиња је извршила све предиспитне и испитне обавезе на докторским академским студијама, презентовала је резултате истраживања у вези са пријавом теме докторске дисертације на два докторантска колоквијума и пријавила је тему докторске дисертације (Одлука НСВ бр. 8/18-01-003/14-018 од 02.06.2014. године).

Кандидаткиња је у складу са чланом 15 *Правилника о поступку давања сагласности на одлуку о усвајању теме докторске дисертације и на одлуку о усвајању извештаја о урађеној докторској дисертацији* (СНУ бр. 8/16-01-005/09-004 од 12.06.2009. године) Факултету предала Захтев за одређивање Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације, као и одговарајући број примерака урађене докторске дисертације. Такође, кандидаткиња је приложила доказе о томе да је првопотписани аутор научног рада објављеног у часопису који издаје Универзитет у Нишу, у складу са чланом 15а *Правилника о допунама Правилника о поступку давања сагласности на одлуку о усвајању теме докторске дисертације и на одлуку о усвајању извештаја о урађеној докторској дисертацији* (СНУ бр. 8/16-01-004/13-008 од 26.4.2013. године).

ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кратак опис појединих делова дисертације

Садржај докторске дисертације, поред увода, закључка и литературе, чине четири логички компатибилне целине, при чему су прва три поглавља теоријско-концептуалне природе, док су методолошка питања и резултати спроведеног емпиријског истраживања приказани у четвртном делу дисертације. У првом поглављу дисертације под називом *Теоријски и емпиријски приступ истраживању предузетничке активности* дефинисан је теоријско-методолошка оквир за емпиријско сагледавање феномена предузетништва и раста предузетничке активности. Након компаративне анализе класичних и савремених теорија предузетништва, анализирани су могући појавни облици предузетничке активности и дата је оперативна дефиниција овог феномена. Прво поглавље се закључује компаративним приказом развоја предузетничке активности у различитим привредним системима, као и анализом значаја динамике предузетништва.

У другом поглављу дисертације под називом *Основне карактеристике предузетничке активности жена* предмет анализе се фокусира на специфична питања предузетничке активности жена. У овом поглављу се најпре истиче допринос предузетничке активности жена различитим аспектима социо-економског развоја друштва, а затим се анализира еволуција предмета и методолошког приступа истраживању предузетничке активности жена. Такође, дат је и приказ резултата истраживања који указују на то да је родни геп по питању обима предузетничке активности у корист мушкараца временски и просторно конзистентна појава. У завршном делу поглавља приказана је анализа основних детерминанти избора предузетничке активности (хуманог, социјалног и финансијског капитала, породичних варијабли, односа према ризику и фактора општег окружења) – генерално, и са родног аспекта.

У трећем поглављу под називом *Перформансе и детерминанте раста и развоја предузећа у власништву жена* се анализом резултата публикованих студија указује на то да родни геп у перформансама предузетница и предузетника постоји дуж ширег спектра мерила перформанси и истиче се да је овај геп, по правилу, у корист

мушкараца. Такође, уочава се могућност да се променом доминантног методолошког оквира, који подразумева упоређивање само перформанси аутпута уз доминантно коришћење економских и финансијских мерила, могу добити и другачији резултати који се односе на постојање, величину и смер родног гена. Истражујући узроке родног гена, анализирају се резултати спроведених емпиријских студија који указују на то да постоје родно засноване разлике у стању већине испитиваних фактора (карактеристике предузетника, карактеристике предузећа, менаџмент пракса и стратегија предузећа и опште окружење) и/или у карактеру њиховог утицаја на перформансе, те да у тим разликама треба тражити узроке идентификованог родног гена у перформансама, расту у развоју предузећа. Ово поглавље се закључује приказом и анализом различитих мера друштвене подршке предузетничкој активности жена.

Емпиријски приступ истраживачкој теми садржај је четвртог дела рада. У првој целини четвртог поглавља анализиран је методолошки аспект истраживања са нагласком на: дефинисање хипотеза и коришћених мерила, одређивање извора података, карактеристике узорковања, као и на приказ коришћених статистичких метода. У другој целини овог поглавља приказани су и дискутовани резултати спроведеног истраживања. У складу са дефинисаним хипотезама, резултати истраживања родног аспекта предузетничке праксе у Републици Србији указују на то да је предузетничка активност у мањој мери карактеристика радног ангажовања жена, као и то да је по питању готово свих коришћених мерила родни ген у перформансама у корист мушкараца. Такође, резултати су потврдили очекивање да су перформансе предузетница и предузетника детерминисане анализираним факторима. Истраживањем су идентификоване разлике у стању највећег броја анализираних фактора, као и у карактеру њиховог утицаја на перформансе и раст предузећа у власништву жена и оних у власништву мушкараца. Коначно, на основу добијених резултата може се закључити да је родни ген у перформансама и расту у корист предузећа у власништву мушкараца резултат чињенице да је вредност већине фактора који на перформансе и раст утичу негативно већа у групи предузетница, односно мања у случајевима када ови фактори имају позитиван допринос. Након дискусије резултата, истакнута су одређена ограничења спроведене студије, као и њене практичне импликације и препоруке за унапређење положаја предузећа у власништву жена у Републици Србији. У завршном делу рада презентовани су закључци теоријско-емпиријске анализе предмета докторске дисертације.

ВРЕДНОВАЊЕ РЕЗУЛТАТА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ниво остваривања постављених циљева из пријаве докторске дисертације

Докторска дисертација је својим садржајем у функцији остваривања основног циља истраживања који се односи на идентификовање стања и динамике предузетничке активности жена у Републици Србији, као и карактеристика раста и развоја предузећа у њиховом власништву. Спроведеним истраживањем извршено је идентификовање релативног односа у предузетничкој активности жена и мушкараца у Републици Србији, родног гена у перформансама и расту предузећа у власништву жена и оних у власништву мушкараца, идентификовање детерминанти перформанси и раста ових предузећа, испитивање постојања разлика у факторској условљености перформанси и раста предузећа у власништву жена и предузећа у власништву мушкараца, као и мапирање разлога родног гена у перформансама и расту. Наведено истраживање је реализовано полазећи од адекватно постављене теоријско-концепцијске основе. Оцењујући према општем и посебним циљевима дефинисаним у пријави дисертације, може се истаћи да су постављени циљеви у потпуности остварени.

Вредновање значаја и научног доприноса резултата дисертације

Имајући у виду описани садржај докторске дисертације, може се истаћи њен потенцијал да допринесе целовитом сагледавању феномена предузетничке активности жена и његовом афирмисању као истраживачке теме у научно-истраживачкој пракси у Републици Србији. Уз несумњив допринос у пољу систематизације теоријских знања и у теоријском уобличавању истраживаног феномена, основни аспект научног доприноса дисертације

односи се на резултате спроведеног емпиријског истраживања. Научни допринос докторске дисертације огледа се у чињеници да је резултатима истраживања праксе предузетничке активности у Републици Србији, уз посебан осврт на њен родни аспект, потврђена претпоставка о томе да је предузетничка активност ређе карактеристика радног ангажовања жена. Такође, идентификован је родни геп у перформансама предузећа у власништву жена и оних у власништву мушкараца, у корист других. Уз мапирање могућих детерминанти родног гема, и дефинисање одређених препорука, резултати истраживања могу бити и у функцији усмеравања мера друштвене подршке предузетничкој активности жена. Садржај докторске дисертације има потенцијала да представља солидну теоријско-методолошку базу за реализацију будућих истраживања предузетничке активности и родног гема у овој области.

Оцена самосталности научног рада кандидата

Уз уважавање стручних сугестија чланова Комисије, кандидаткиња је у свим фазама припреме и израде докторске дисертације показала висок ниво самосталности научног рада. Пажљивом анализом истраживачких тема актуелних у области пословног управљања, кандидаткиња је своју пажњу усмерила ка специфичној, и у домаћој научно-истраживачкој пракси недовољно истраживаној области предузетничке активности жена. Избором и систематизацијом садржински релевантних и квантитативно довољних теоријских извора, кандидаткиња је поставила адекватан теоријско-концепцијски оквир за реализацију емпиријског истраживања. Способност самосталног научног рада кандидаткиња је показала и у домену методолошког уобличавања и практичне реализације емпиријског истраживања, као и у области презентовања и дискусије добијених резултата, односно у процесу генерисања закључака.

ЗАКЉУЧАК

Комисија констатује да кандидаткиња испуњава услове за одбрану докторске дисертације који су предвиђени Законом о високом образовању, Статутом Универзитета и Статутом Факултета. Закључак је Комисије да је садржајем дисертације остварен очекивани научни допринос и постављени циљеви. Такође, кандидаткиња је показала висок степен самосталности научног рада у теоријско-емпиријској обради теме докторске дисертације. Имајући у виду наведено, Комисија позитивно оцењује докторску дисертацију и предлаже Наставно-научном већу Економског факултета Универзитета у Нишу да прихвати Извештај о оцени докторске дисертације Данијеле Стошић под насловом „*Раст и развој малих и средњих предузећа у власништву предузетница*“ и одобри њену јавну одбрану.

КОМИСИЈА

Број одлуке ННВ о именовању Комисије

Одлука ННВ Факултета бр. 04-1837

Датум именовања Комисије

19. јун 2015. године

Р. бр.	Име и презиме, звање		Потпис
1.	др Биљана Предић, редовни професор, у пензији		
	Економија, Пословно управљање (Научна област)	Универзитет у Нишу – Економски факултет (Установа у којој је запослен)	
2.	др Сузана Стефановић, ванредни професор		
	Економија, Пословно управљање (Научна област)	Универзитет у Нишу – Економски факултет (Установа у којој је запослен)	
3.	др Верница Бабић, редовни професор		
	Економија, Менаџмент и пословна економија (Научна област)	Универзитет у Крагујевцу – Економски факултет (Установа у којој је запослен)	

Датум и место:

24. јун 2015. година, Ниш